

Кириленко О.П.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри казначейської справи
Тернопільського національного економічного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИКИ РОЗРОБЛЕННЯ БЮДЖЕТНИХ РЕЗОЛЮЦІЙ

У статті розглянуто вітчизняну практику розроблення основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період (бюджетних резолюцій), відзначено її негативні характеристики і запропоновано шляхи їхнього подолання, обґрунтовано пріоритетні напрями бюджетної політики на 2008 рік.

In the article, the domestic practice of developing the guidelines of fiscal policy for the next budgetary period (budgetary resolutions) is interpreted. The author notes its negative characteristics, offers the ways for their overcoming and motivates the priority directions of fiscal policy for 2008.

Удосконалення бюджетного процесу в контексті формування демократичного суспільства в Україні потребує суттєвого поліпшення практики розроблення бюджетних резолюцій, повнішого врахування їхніх вимог у процесі складання, розгляду і прийняття закону про державний бюджет.

Як відомо, бюджетна резолюція — це документ, у якому визначаються основні напрями й пріоритети бюджетної політики на наступний рік. Питання розроблення й ухвалення основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період (бюджетної резолюції) регулюються Бюджетним кодексом України, відповідно до якого цей документ має бути орієнтиром під час розроблення проекту державного бюджету як для уряду, так і для парламенту.

Проект основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період подається урядом до Верховної Ради України до 1 червня поточного ро-

ку. Цілком зрозуміло, що проект закону про державний бюджет повинен розроблятися з урахуванням певних напрямів бюджетної політики, тому всі можливі відхилення мають бути обґрунтовані.

За Бюджетним кодексом України (стаття 33) проект основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період має передбачати пропозиції Кабінету Міністрів України щодо:

- 1) граничного розміру дефіциту (профіциту) Державного бюджету України у відсотках до прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту;
- 2) частки прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через зведений бюджет України;
- 3) граничного обсягу державного боргу та його структури;
- 4) питомої ваги обсягу міжбюджетних трансфертів у видатках Державного бюджету України і коефіцієнта вирівнювання для місцевих бюджетів;

- 5) питомої ваги капітальних вкладень у видатках Державного бюджету України та пріоритетних напрямів їхнього використання;
- 6) взаємовідносин Державного бюджету України з місцевими бюджетами у наступному бюджетному періоді;
- 7) змін до законодавства, прийняття яких є необхідним для реалізації бюджетної політики держави;
- 8) переліку головних розпорядників коштів Державного бюджету України;
- 9) захищених видатків бюджету;
- 10) обґрунтування необхідності поділу бюджету на загальний і спеціальний фонди¹.

У вітчизняній практиці бюджетна резолюція так і не стала основоположним документом, який визначає ті напрями й пріоритети бюджетної політики, на реалізацію яких буде спрямований закон про державний бюджет. Далеко не завжди в бюджетних резолюціях наводяться основні макроекономічні й, зокрема, бюджетні параметри, які повинні враховуватися під час розроблення державного бюджету. В окремих випадках це — великі за обсягами документи (наприклад, бюджетні резолюції на 2000 рік, 2004—2006 роки), причому їхні обсяги, зміст і структура з року в рік можуть зазнавати суттєвих змін.

Якщо вдатися до змісту постанов Верховної Ради України, які приймалися щодо основних напрямів бюджетної політики на 1997—2007 роки, то слід відзначити в них певне змішування цілей бюджетної стратегії і тактики, тобто планування заходів, реалізація яких можлива лише у довгостроковій перспективі, і таких, які можуть бути вирішені протягом одного бюджетного періоду. Наприклад, до стратегічних завдань, що входять до бюджетних резолюцій останніх років, належать: розроблення і провадження податкової реформи, зменшення податкового навантаження, реформування системи соціального захисту, охорони здоров'я, пенсійного забезпечення і т.ін. Цілком зрозуміло, що виконання цих заходів виходить за межі одного бюджетного року, і тому у бюджетних резолюціях можна спостерігати повторення з року в рік одних і тих самих завдань.

Ми вважаємо, що в процесі подальшого удосконалення наявної практики розроблення бюджетних резолюцій передусім необхідно домогтися дотримання вимог Бюджетного кодексу України щодо змісту основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період і переліку тих обов'язкових елементів і показників, які вона має містити.

Річ у тому, що бюджетні резолюції протягом 1997—2007 років, тобто за весь період їхнього існування, суттєво відрізняються між собою за форматом — обсягом і структурою наведеної інформації, ступенем її деталізації, наявністю конкретних кількісних показників. Так, наприклад, у бюджетній резолюції на 2007 рік із десяти обов'язкових пунктів щодо змісту основних напрямів бюджетної політики

¹ Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 року. — К.: Атіка, 2001. — С. 23—24.

є лише два, які стосуються: 1) частки прогнозного річного обсягу ВВП, що перерозподіляється через зведений бюджет України, і 2) переліку захищених статей видатків бюджету².

Аналіз текстів бюджетних резолюцій, починаючи з 2003 року, тобто за час дії Бюджетного кодексу України, свідчить, що найповніше вимоги кодексу щодо змісту основних напрямів бюджетної політики були додержані у бюджетній резолюції на 2003 рік. У бюджетних резолюціях, прийнятих у наступні роки, спостерігається поступовий відхід від цих вимог.

Суттєвою вадою більшості бюджетних резолюцій є відсутність у них чіткого

визначення пропорцій розподілу бюджетних ресурсів відповідно до стратегічних і поточних напрямів суспільного розвитку і тих зрушень, які передбачається здійснити. Так, в “Основних напрямках бюджетної політики на 2007 рік” наведено лише один конкретний показник. Це — частка перерозподілу ВВП через зведений бюджет України в розмірі 30 %.

Ми підтримуємо точку зору науковців і практиків щодо необхідності більшої конкретизації змісту бюджетних резолюцій, наведення у їхньому складі достатньо широкої інформації про виконання зведеного, державного і місцевих бюджетів принаймні за три попередніх роки, детального розрахунку бюджетних показників на наступний рік, прогнозу основних бюджетних параметрів на наступні кілька років³. Положення бюджетних резолюцій мають бути чітко сформульовані, містити конкретні абсолютні й відносні параметри: абсолютні обсяги, питому вагу, темпи зростання або зменшення тощо. Треба вилучити вживання таких висловів, які, наприклад, зустрічаються у раніше прийнятих бюджетних резолюціях:

“Забезпечити підвищення питомої ваги загального фонду місцевих бюджетів у загальному фонді зведеного бюджету порівняно з відповідним показником, урахованим при затвердженні Державного бюджету України на 2006 рік” — Бюджетна резолюція на 2007 рік;

“Досягти макроекономічної стабільності, зокрема за рахунок зниження рівня інфляції порівняно з прогнозним її рівнем на 2005 рік і стабілізації валютного курсу” — Бюджетна резолюція на 2006 рік⁴;

“Загальний обсяг надходжень коштів від приватизації державного майна у 2005 році повинен становити не менше від обсягу, затвердженого на 2004 рік” — Бюджетна резолюція на 2005 рік⁵;

² Про Основні напрями бюджетної політики на 2007 рік. Постанова Верховної Ради України від 27 липня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 40. — Ст. 352.

³ Аналіз і пропозиції до Основних напрямів бюджетної політики на 2007 рік, поданих Кабінетом Міністрів України на розгляд до Верховної Ради України / www.mhr-ukr.org: Бюл-

“Питома вага місцевих бюджетів у зведеному бюджеті... та загальний обсяг трансфертів... із державного бюджету місцевим бюджетам повинні становити не менше, ніж у 2003 році” — Бюджетна резолюція на 2004 рік⁶.

Дуже часто окремі з проголошених цілей і завдань бюджетної політики в бюджетних резолюціях подаються без необхідної конкретизації, тобто не пояснюються напрями планованих новацій і змін. Так, в “Основних напрямках бюджетної політики на 2006 рік” (п. 5) ідеться про створення сприятливих умов для розвитку вітчизняного виробника, підприємницької діяльності й інвестиційного клімату шляхом удосконалення спрощеної системи оподаткування суб’єктів малого підприємництва, зменшення податкового навантаження. Доречно було б назвати напрями удосконалення спрощеної системи оподаткування, а також податки, за якими передбачається зменшення ставок чи надання пільг.

Аналогічним чином у Бюджетній резолюції на 2007 рік (п. 18) поставлено завдання удосконалити механізм розподілу між місцевими бюджетами обсягу дотації вирівнювання і коштів, що передаються до державного бюджету. Проте не зазначено, яким чином передбачається провести це удосконалення і до якого саме елементу із складного й громіздкого порядку визначення обсягів дотацій вирівнювання будуть внесені зміни.

Але найбільшою вагою чинної бюджетної практики є те, що в законах про державний бюджет не повною мірою забезпечується реалізація основних напрямів бюджетної політики, визначених Верховною Радою України.

Прикладів можна навести надзвичайно багато. Так, зокрема, в законах про Державний бюджет України на 2002 і 2003 рік, усупереч положенням бюджетних резолюцій, державний бюджет був сформований із дефіцитом, тоді як забезпечення безумовної збалансованості бюджету було визначено як пріоритетний напрям бюджетної політики.

Предбачені свого часу в бюджетних резолюціях заходи залишалися невиконаними протягом кількох років, а окремі з них і до сьогодні не реалізовані: це, зокрема, децентралізація державних фінансів, повернення знецінених заощаджень громадян в установах Ощадного банку та колишнього Укрдержстраху, забезпечення реалізації ст. 57 Закону України “Про освіту”, проведення військової і податкової реформ, упорядкування податкових пільг, зменшення податкового навантаження, переведення на казначейське обслуговування місцевих бюджетів, Державної митної служби України, Пенсійного фонду України й інших державних цільових фондів, запровадження надання адресних пільг і субсидій населенню тільки у грошовій формі, передача відомчих бюджетних

⁶ Про Основні напрями бюджетної політики на 2004 рік. Постанова Верховної Ради України від 19 червня 2003 р. — [Цит. 2006, 24 жовтня]. Доступний з: <<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>>.

установ соціально-культурної сфери до відповідних міністерств та інших центральних органів влади й ін.

Тому ми вважаємо, що необхідно домагатися якнайповнішого втілення положень бюджетних резолюцій під час розроблення, розгляду і затвердження Закону України про Державний бюджет України. У свою чергу, завдання, які входять до бюджетних резолюцій, мають бути чітко визначені, обгрунтовані, подані з виокремленням довгострокових і поточних заходів бюджетної політики країни.

Нині немає нагальної потреби у прийнятті нових нормативних документів щодо удосконалення практики складання бюджетних резолюцій, треба лише неухильно виконувати чинні закони.

При визначенні пріоритетів бюджетної політики на 2008 рік, на наш погляд, акцент має бути зроблений на:

- фінансовому забезпеченні становлення інноваційної моделі економічного зростання як вихідної передумови динамічного розвитку країни, зміцнення її конкурентоздатності у світовому господарстві й на цій основі — поліпшення якості життя громадян;

- реалізації справедливої державної політики щодо соціального захисту і соціального забезпечення населення, зокрема посилення підтримки найбільш соціально вразливих верств населення;

- удосконаленні розподілу ресурсів у бюджетній системі України в напрямку їхньої децентралізації, зміцненні дохідної бази місцевих бюджетів, запровадженні механізмів подолання регіональних диспропорцій, фінансовій підтримці депресивних територій;

- забезпеченні прозорості бюджетного процесу, ширшому залученні громадян до участі в ньому й становленні ефективної системи суспільного контролю за реалізацією бюджетної політики і використанням бюджетних коштів.

Ми не ставимо за мету дати вичерпний перелік заходів, які доцільно здійснити в межах намічених пріоритетних напрямів бюджетної політики на 2008 рік, проте на окремих із них вважаємо за доцільне зупинитися.

У контексті формування інвестиційно-інноваційної моделі економічного розвитку необхідно передбачити такі завдання:

- поступове наближення обсягів фінансування наукової і науково-технічної діяльності до рівня, передбаченого Законом України “Про наукову та науково-технічну діяльність” — 1,7 % ВВП⁷;

- забезпечення державної підтримки розвитку виробництва нової конкурентоспроможної інтелектуально-інноваційної продукції, а також інвестиційних трансформаційних проектів;

⁷ Для порівняння: видатки на науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи у Швеції — 4,3 %, Фінляндії — 3,5 %, Японії — 3,1 %, США — 2,7 %, Швейцарії — 2,6 %, Данії і Німеччині — по 2,5 %, Україні — 0,4 % ВВП (*Бабик В. У пошуках “української ніші” // Урядовий кур’єр. — 2006. — № 153. — 17 серпня. — С. 14*).

- пріоритетна державна підтримка розвитку інноваційних технологій в обробній промисловості й машинобудуванні, які становлять основу інноваційної моделі розвитку;

- спрямування коштів на розвиток АПК шляхом переходу від опосередкованого фінансування до адресного спрямування коштів конкретним товаровиробникам;

- зміцнення інвестиційної складової державного і місцевих бюджетів, забезпечення зростання бюджетів розвитку;

- скасування специфічних податкових пільг із метою формування повноцінного конкурентного середовища, усунення необґрунтованих економічних переваг для окремих суб'єктів господарювання;

- запровадження пільгового оподаткування або звільнення від оподаткування пріоритетних видів інноваційно-інвестиційної діяльності на підставі чітких і прозорих критеріїв;

- упровадження механізмів захисту від використання спрощених методів оподаткування, встановлених для суб'єктів малого підприємництва, з метою легального ухилення від оподаткування підприємствами великого й середнього бізнесу;

- надання, як виняток, терміном від 3 до 5 років, податкових пільг для іноземних інвесторів, котрі вкладають кошти у сферу виробництва нової конкурентоспроможної інтелектуально-інноваційної продукції;

- модернізація спрощеного режиму оподаткування суб'єктів малого підприємництва, виходячи з необхідності дотримання вертикальної податкової рівності платників незалежно від масштабів господарської діяльності. При цьому гарантується забезпечення спрощення процедур, пов'язаних із дотриманням вимог податкового законодавства.

Перебудова економічних відносин у країні, яка триває протягом усього часу існування незалежної української держави, призвела до зниження рівня життя переважної частини населення, зменшення його платоспроможності, спричинила розшарування суспільства за рівнем доходів, зростання безробіття. Для послаблення і в перспективі подолання цих негативних тенденцій необхідно в процесі розроблення бюджету на 2008 рік передбачити:

- спрямування коштів на поетапну компенсацію громадянам втрат від знецінених грошових заощаджень;

- подальше наближення мінімальної заробітної плати до розміру прожиткового мінімуму;

- встановлення обґрунтованої єдиної тарифної сітки посадових окладів у державному секторі, впорядкування надбавок до окладів, зменшення відмінностей між мінімальним і максимальним окладами;

- наближення розмірів соціальних виплат (за умови, якщо вони є єдиним джерелом доходів громадян) до рівня прожиткового мінімуму;

- подальше підвищення розмірів допомог малозабезпеченим сім'ям та сім'ям із дітьми.

Втілення завдань економічного і соціального блоків бюджетної політики неможливе без забезпечення подальшого удосконалення вітчизняної бюджетної системи в напрямі досягнення оптимального розподілу доходів і видатків між окремими рівнями і видами бюджетів, проведення децентралізації бюджетних ресурсів, зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів, удосконалення бюджетного регулювання відповідно до цілей державної регіональної політики, а також забезпечення ефективного громадського контролю у сфері державних фінансів.

Для вирішення цих завдань у бюджетній резолюції на 2008 рік треба передбачити такі заходи:

- стабілізацію частки місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України на рівні, не меншому ніж 40 %;
- зміцнення місцевих бюджетів за рахунок розширення їхньої дохідної бази, послаблення залежності місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів, переданих із бюджетів вищого рівня;
- запровадження механізму компенсації втрат доходів місцевих бюджетів унаслідок прийняття загальнодержавних рішень, які стосуються доходів і видатків бюджетів, зокрема підвищення мінімальної заробітної плати, зростання норм, цін, тарифів, надання державою податкових пільг, у тому числі з плати за землю, тощо;
- введення в дію податку на нерухоме майно фізичних осіб із зарахуванням його у повному обсязі до місцевих бюджетів;
- поліпшення структури міжбюджетних трансфертів із державного бюджету місцевим бюджетам у напрямі скорочення переліку і частки цільових субвенцій;
- створення об'єктивного і прозорого механізму надання з державного бюджету місцевим бюджетам субвенцій, зокрема інвестиційних. При цьому забезпечити застосування науково обґрунтованих і єдиних критеріїв виділення субвенцій для всіх одержувачів коштів відповідно до вимог Бюджетного кодексу України;
- надання із державного бюджету місцевим бюджетам субвенцій на реконструкцію і модернізацію найважливіших для реалізації соціальних і економічних пріоритетів регіону об'єктів житлово-комунального господарства, які мають низький рівень експлуатаційної безпеки, зокрема об'єктів системи водопостачання;
- спрямування не менш ніж 0,2 % доходів державного бюджету на фінансування усіх програм подолання депресивності територій за нормою Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів" від 8 вересня 2005 року⁸;
- забезпечення рівномірного фінансування запланованих видатків, надання дотацій і субвенцій відповідно до бюджетного розпису з метою повного освоєння коштів, особливо в частині капітальних видатків;

⁸ Закон України Про стимулювання розвитку регіонів // Урядовий кур'єр. Орієнтир. — 2005. — № 37. — С. 3.

— запровадження ефективного механізму управління тимчасово вільними залишками бюджетних коштів, зосереджених на єдиному рахунку Державного казначейства України;

— застосування диференційованого підходу до організації обслуговування місцевих бюджетів різних видів, запровадження спрощеного порядку казначейського обслуговування сільських і селищних бюджетів.

Дослідження вітчизняної практики розроблення основних напрямів бюджетної політики, виявлення її позитивних і негативних характеристик дає можливість обґрунтувати висновок про необхідність уточнення місця і ролі бюджетних резолюцій у бюджетному процесі, суттєве піднесення їхнього значення у бюджетному плануванні. З огляду на це заслуговує на увагу зарубіжний досвід застосування аналогічних документів, зокрема має певний інтерес практика Сполучених Штатів Америки у сфері складання й узгодження резолюцій про бюджет.

Бюджетна резолюція у США виробляється спільно двома палатами конгресу — палатою представників і сенатом. Щорічна бюджетна резолюція — свого роду “інструкція конгресу для самого себе”⁹ і є для нього обов’язковою. Бюджетна резолюція не підписується президентом країни, тобто вона не має сили закону і не є юридично обов’язковою, проте це не перетворює її у формальний документ. Річ у тому, що законодавчі акти, які розробляються конгресом на основі бюджетної резолюції, враховують цілі й завдання, відображені у бюджетній резолюції, а ці законодавчі акти затверджує президент¹⁰.

На процес розгляду й остаточного визначення змісту резолюції в бюджетних комітетах двох палат конгресу значний вплив має політична розстановка сил, передусім це стосується палати представників. У бюджетному комітеті сенату партійна приналежність відчувається дещо менше, але й там можуть виникати розбіжності у демократів і республіканців щодо напрямів і пріоритетів бюджетної політики. Для досягнення консенсусу в питаннях поточної бюджетної політики між президентом і конгресом проводяться бюджетні наради і, у разі досягнення між ними домовленостей, їхні результати фіксуються у бюджетній резолюції, яка після цього стає документом, що виражає узгоджені наміри цих двох гілок влади¹¹.

Бюджетна резолюція охоплює 3—5 фінансових років, головна її мета — створення рамок, у межах яких конгрес розглядає і ухвалює рішення про доходи, витрати й інші пов’язані з бюджетом питання. Отже, резолюція є тим підґрунтям, на підставі якого конгрес починає розробляти бюджет. За чинною бюджетною практикою у США для кожного фінансового року бюджетна резолюція визначає

⁹ Тревор Браун. 1996 рік: Бюджетна безвихідь і припинення діяльності уряду США / Матеріали ПСП 1994—1999. Програма сприяння парламентів України, 2000.

¹⁰ Огляд бюджетної системи США і пов’язаних із нею понять / Матеріали ПСП 1994—1999. Програма сприяння парламентів України, 2000.

¹¹ Федеральний бюджетний процес у США / Матеріали ПСП 1994—1999. Програма сприяння парламентів України, 2000.

узагальнені бюджетні показники і суми витрат і кредитів за кожним функціональним напрямом бюджету, зокрема такі:

- сукупні доходи (зокрема суми, на які ці доходи мають бути змінені законодавчими актами);
- сукупні нові бюджетні повноваження і видатки;
- загальна сума зобов'язань щодо прямих і первинних гарантованих позик;
- дефіцит або позитивне сальдо;
- гранична величина заборгованості.

У межах кожного функціонального напрямку витрачання бюджетних коштів у резолюції окремо вказуються суми нових бюджетних повноважень, витрат, прямих позикових і первинних гарантованих позикових зобов'язань, що дає можливість відстежувати масштаби збільшення тих чи інших видатків, а також виявити причини змін, які планується здійснити. Такий підхід сприяє ефективнішому фінансовому контролю за раціональним витрачанням бюджетних ресурсів, зваженому прийняттю рішень щодо використання завжди обмежених суспільних коштів.

Важливим позитивним елементом американського досвіду розроблення й ухвалення бюджетних резолюцій є не лише подання у них деталізованих розрахунків на кілька років доходів і видатків бюджету в контексті наявних і нових бюджетних повноважень, а ще й те, що в цих документах загалом визначається ступінь державного втручання в економіку. В процесі розроблення проекту федерального бюджету за часів, коли не складалися бюджетні резолюції, не було можливим визначити і здійснювати вплив на загальний рівень втручання держави в економічне життя тому, що рішення про ті чи ті бюджетні видатки ухвалювалися в результаті лобіювання різних комісій, під контролем яких виконувалися відповідні програми. І водночас не було єдиного координуючого органу, який би узагальнював усі пропозиції, виходячи із повного обсягу передбачуваних бюджетних доходів. Цю колізію, власне, і вдалося ліквідувати завдяки запровадженню практики бюджетних резолюцій.

Ще одним вагомим здобутком американської бюджетної практики, який нам доцільно запозичити, є подання у бюджетних резолюціях даних про виконання бюджету за кілька минулих років (із зазначенням причин відхилень), а також прогнозних бюджетних показників на наступні чотири роки, що створює реальну основу для проведення середньо- і довгострокового бюджетного планування. Перспектив, які відкриваються з огляду на це, не можна переоцінити. Адже виконання більшості інвестиційних проектів виходить за межі одного бюджетного року, і тільки на основі довгострокового бюджетного планування стає можливим реальне втілення цих проектів.

Реформування вітчизняної бюджетної системи, удосконалення процедур бюджетного процесу має відбуватися з урахуванням опрацьованих міжнародних стандартів з ефективного й відповідального управління суспільними фінансами. Саме такими є низка документів, розроблених Міжнародним валютним фондом,

Всесвітнім банком, Європейським Союзом, Організацією економічного співробітництва і розвитку, Азіатським банком розвитку та ін.

До базових принципів ефективного управління державними фінансами у західній науці й передовій сучасній практиці відносять: прозорість бюджетної і податкової системи; стабільність і довгострокову рівновагу бюджетів; ефективну й справедливую систему міжбюджетних відносин; середньострокове фінансове планування; бюджетування, що ґрунтується на результатах; ефективний фінансовий контроль, звітність і моніторинг.

Вимога до необхідності забезпечення прозорості бюджетного процесу в демократичному суспільстві передбачає, зокрема, удосконалення процедур, які стосуються розроблення й ухвалення основних напрямів бюджетної політики. Визнано, що всі бюджетні документи мають подаватися у такій формі, яка б полегшувала проведення аналізу наданої інформації, забезпечувала підзвітність відповідних структур, що її надають. У бюджетних резолюціях повинні бути чітко сформульовані цілі бюджетної і податкової політики, умови макроекономічного розвитку і його перспективи, основні очікувані фінансові ризики. Окрім конкретних орієнтирів щодо змісту бюджетних документів, висувуються певні вимоги до гарантії достовірності інформації, яка використовується у процесі їхньої підготовки. Дотримання у вітчизняній бюджетній практиці названих принципів, вимог і орієнтирів сприятиме, на наш погляд, формуванню бюджетної системи, яка більшою мірою відповідатиме засадам демократичного суспільства.